

Grondkwestie mo

Grondtransacties gaan ook tijdens de Tweede Wereldoorlog gewoon door. Soms leidt de aankoop van grond tot een conflict. Voor Hendrik Jan Koeslag uit het Gelderse Laren liep een ordinaire grondkwestie tussen zijn broer en een boer uit een naburige gemeente fataal af. De man die zich benadeeld voelde, verraadde hem.

DOOR JAN BRAAKMAN

De Lochemse veehouder Hendrik B. kan in 1943 zijn bedrijf uit te breiden met ruim 7 hectare grond. Het stuk is hem eigenlijk te groot en hij zoekt iemand die de helft ervan wil overnemen. Zo komt hij in contact met Jan Koeslag, de broer van Hendrik Jan Koeslag.

Jan Koeslag kan de grond, zo'n kilometer of tien van zijn eigen bedrijf verwijderd, gebruiken om jongvee te weiden. Koeslag en Hendrik B. kopen samen het langgestrekte perceel. Ze laten het perceel meten en verdelen de grond. Dat gaat niet naar de zin van Hendrik B. Volgens de Lochemse veehouder heeft Koeslag zich bij het afpalen van de grond een te groot stuk toegeëigend. Zeker 20 are te veel. Een strook van twintig bij honderd meter. Hendrik B. spreekt Koeslag daarop aan, maar die ziet geen reden om de afrestering te verzetten.

Het conflict loopt hoog op, maar Koeslag houdt voet bij stuk en weigert iets te veranderen aan de verdeling.

Hendrik B. klimt in de pen. Hij scheurt een velletje uit een oranje kasboekje dat hij heeft gekregen van de Coöperatie De Graafschap. Hij doopt zijn pen in de inkt en krast over het papier. Hij meldt Koeslag dat hij rechtskundig advies heeft ingewonnen. Het probleem is volgens Hendrik B. ontstaan doordat het perceel nog niet verdeeld was bij de gezamenlijke aankoop van de grond. "Als het verschil heel weinig was, zou ik er ook geen drukte over gemaakt hebben", laat Hendrik B. weten.

De aanmaning helpt niets. Als Koeslag en Hendrik B.

De boerderij van de familie Koeslag in het Gelderse Laren. De boerderij staat er nog steeds.

De envelop, waarin Hendrik B. een briefje naar landwachtleider te V. stuurt in Lochem, de hulppolitie van de NSB.

Foto's archief Jan Braakman

elkaar in het voorjaar van 1944 treffen op het betwiste stuk grond, ontstaat er een fikse woordenwisseling. Hendrik B., die bekend staat om zijn drift, laat in niet mis te verstane bewoordingen nogmaals zijn ongenoegen blijken. Koeslag meent in zijn recht te staan en geeft niet toe.

Hendrik B. neemt een drastische stap. Hij pakt een jaarboekje van de Coöperatie De Graafschap in Lochem en scheurt er een velletje uit.

Hij is boos. Hendrik B. voelt onrecht dat hem is aangedaan. Alle pogingen die hij heeft ondernomen om het onrecht ongedaan te maken zijn mislukt. Hij heeft brieven geschreven, bij deskundigen informatie ingewonnen, hij is naar de autoriteiten geweest. Uiteindelijk is er aan het onrecht niets veranderd. Hij pakt de pen en de inktpot. Hendrik zet de pen neer bij de dubbele rode lijn en schrijft: "Bij E.J. Koeslag B50 te Laren en zijn broers hebben ze onderduikers en radio's".

Hij vouwt het papiertje dubbel en zoekt een envelop. In de kast heeft hij nog omslagen met een voorgedrukte postzegel van 7½ cent erop. Hij pakt opnieuw zijn pen. Een druppel inkt schiet van de pen op de envelop en veroorzaakt een blauwe vlek. Even nog denkt hij, dat hij een andere envelop moet pakken. Hij weet niet wat er met het briefje zal gebeuren. Welbewust stuurt hij het naar de man die tot in de wijde omgeving bekend staat als een 'fanatieke'. Als iemand die er een zeker genoegen in lijkt te scheppen om onderduikers op te pakken en degenen die hen onderdak verlenen te arresteren. Hij schrijft op de voorkant van de envelop: "Aan t V., arbeidsbureau, markt Lochem".

De achterkant laat hij leeg. Dan schuift hij het afgescheurde briefje uit het kasboekje in de envelop. Hij pakt de omslag in beide handen en laat zijn tong langs de lijmrand glijden. Hij sluit de envelop en drukt de rand van de envelop nog goed aan om te zorgen dat die niet meer openvalt.

Het is woensdag 21 juni 1944 als de envelop bij het postkantoor in Lochem zijn stempel krijgt. Een dag later ligt het anonieme briefje op het bureau van de 37-jarige Elbarthus Martinus te V., de lokale leider van de Landwachting, de hulppolitie van de Nationaal Socialistische Beweging (NSB).

Ruim een maand later trommelt Te V. zijn maten op voor een nachtelijke tocht naar het Gelderse Laren, waar Koeslag en zijn broers wonen. Het wordt een brute tocht waarbij verschillende mensen worden mishandeld en gearresteerd, onder wie Hendrik Jan Koeslag.

Bij Hendrik Jan worden geen onderduikers of radio's gevonden, wel papieren die erop kunnen duiden dat hij onderduikers helpt. Koeslag wordt samen met twee ande-

et fatale gevolgen

De familie Koeslag, met Hendrik Jan zittend tweede van links en daarnaast zijn vrouw Dina. Beiden hebben de oorlog niet overleefd.

re arrestanten afgevoerd naar de Landwachtkazerne in Lochem en vervolgens naar de gevangenis in Arnhem, het concentratiekamp in Vught, het concentratiekamp in Sachsenhausen en tenslotte het concentratiekamp Neuengamme, bij Hamburg. Daar overlijdt de boer op 5 december 1944.

Politie-man Egbert van Wezop krijgt in 1945 het anonieme briefje onder ogen, dat de aanleiding is geweest voor de arrestatie van Hendrik Jan Koeslag door de Landwacht. Naast het briefje krijgt hij vergelijkingsmateriaal, dat is aange-reikt door een broer van Hendrik Jan Koeslag. Het zijn brieven die Hendrik B. heeft geschreven over de grondkwestie. Van Wezop is geen schriftkundige, maar ziet in één oog-opslag dat er veel overeenkomsten zijn.

Van Wezop ondervraagt Hendrik B. Die zegt van niets te weten. "Ik heb geen anoniem schrijven gericht aan het Arbeidsbureau waarin ik meld dat Koeslag en zijn broers onderduikers en radio's verborgen houden", zegt hij stellig.

Hendrik B. legt uit dat hij wel een conflict heeft gehad met een broer van Hendrik Jan Koeslag over een stuk grasland. Hij erkent ook dat hij daarover met die broer heeft gecorrespondeerd. Hij vertelt dat hij een fikse ruzie heeft gehad, toen hij de broer tegenkwam op het stuk gras-

land waar het conflict over ging. "Maar ik heb nimmer een anoniem briefje geschreven aan het Arbeidsbureau te Lochem."

Van Wezop gelooft de boer niet. De man is erg zenuw-achtig, ziet de politie-man. Hij draait de duimschroeven wat aan. "Je liegt", zegt hij. De politie-man geeft Hendrik B. de gelegenheid zijn verklaring te herstellen. Dan slaat de boer door. "Ik heb het briefje geschreven", erkent hij.

"Ik kan daarvoor geen andere reden opgeven dan dat ik op dat moment driftig ben geweest en het toen heb geschreven."

Zijn bekentenis, de getuigenverklaringen, de schriftelijke stukken zijn samen voldoende bewijs om de zaak voor te leggen aan de rechter. Tot een echte zitting komt het niet meteen. In januari 1948 krijgt Hen-

drik B. enige duidelijkheid. Hij heeft dan al ongeveer anderhalf jaar in hechtenis gezeten.

Hendrik B. wordt gestraft met een gevangenisstraf van vier jaar, omdat hij in tijd van oorlog de vijand opzettelijk heeft geholpen, met de dood van Hendrik Jan Koeslag als gevolg.

De kinderen van Hendrik Jan Koeslag worden zwaar getroffen, omdat ook de echtgenoot van Hendrik Jan, Dina Koeslag-Meijlink in de oorlog omkomt.

□ Dit is een voorpublicatie uit een boek van Jan Braakman over het dorp Laren tijdens de Tweede Wereldoorlog.

'Bij Koeslag in Laren hebben ze onderduikers en radio's'